Neljapäev, 19. detsember 2019

P9_TA(2019)0108

Venemaa nn välisagentide seadus

Euroopa Parlamendi 19. detsembri 2019. aasta resolutsioon Venemaa nn välisagentide seaduse kohta (2019/2982(RSP))

(2021/C 255/09)

Euroopa Parlament,

— võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Venemaa ning ELi ja Venemaa suhete kohta,

— võttes arvesse Euroopa välisteenistuse pressiesindaja 23. novembri 2019. aasta avaldust Venemaa Föderatsiooni nn välisagentide seaduse muutmise kohta ja 26. novembri 2017. aasta avaldust Venemaa seaduse kohta, mis võimaldab välisriikide meediakanalid registreerida „välisagentidena“,

— võttes arvesse Euroopa Nõukogu juures tegutseva ELi delegatsiooni 11. detsembri 2019. aasta avaldust nn välisagentide seaduse muutmise kohta Venemaa Föderatsioonis,

— võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni, eriti selle artiklit 19 arvamus- ja väljendusvabaduse õiguse kohta ning artiklit 20 rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabaduse õiguse kohta,

— võttes arvesse ÜRO deklaratsiooni inimõiguste kaitsjate kohta, eriti selle artiklit 13 ühinemisvabaduse kohta,

— võttes arvesse kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti, eriti selle artiklit 22 ühinemisvabaduse õiguse kohta,

— võttes arvesse inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (Euroopa inimõiguste konventsioon),

— võttes arvesse Euroopa inimõiguste konventsiooni ja selle protokolle, eriti selle artiklit 10 väljendusvabaduse õiguse kohta ning artiklit 11 kogunemis- ja ühinemisvabaduse õiguse kohta,

— võttes arvesse Euroopa Liidu suuniseid inimõiguste kaitsjate kohta,

— võttes arvesse Venemaa Föderatsiooni põhiseadust, eriti selle 2. peatükki kodaniku õiguste ja vabaduste kohta,

— võttes arvesse Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) meediavabaduse esindaja 20. novembri 2019. aasta avaldust,

— võttes arvesse Euroopa Nõukogu inimõiguste voliniku 15. juuli 2013. aasta arvamust, mis käsitleb Venemaa Föderatsiooni mittetulunduslikke organisatsioone puudutavaid õigusakte Euroopa Nõukogu standardite valguses, ja tema 9. juulil 2015 ajakohastatud arvamust, mis käsitleb mittetulunduslikke organisatsioone puudutavaid õigusakte ja tavasid Venemaa Föderatsioonis Euroopa Nõukogu standardite valguses,

— võttes arvesse Euroopa Nõukogu komisjoni „Demokraatia õiguse kaudu“ (Veneetsia komisjon) 27. juuni 2014. aasta arvamust mittetulunduslikke organisatsioone puudutava föderaalseaduse (nn välisagentide seadus) kohta, 13. juuni 2016. aasta arvamust Venemaa föderaalseaduse nr 129-FZ (välisriikide ja rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide ebasoovitava tegevuse) kohta ning Veneetsia komisjoni 18. märtsi 2019. aasta aruannet ühenduste rahastamise kohta,

— võttes arvesse kodukorra artikli 144 lõiget 5 ja artikli 132 lõiget 4,

A. arvestades, et Venemaa Föderatsiooni põhiseaduses on sätestatud õigus mõtte-, sõna-, ühinemis- ja rahumeelse kogunemise vabadusele;

B. arvestades, et Venemaa Föderatsioon on alla kirjutanud inimõiguste ülddeklaratsioonile ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile ning on Euroopa Nõukogu liige ja on seetõttu võtnud endale kohustuse järgida õigusriiki, inimõigusi ja põhivabadusi reguleerivaid rahvusvahelisi standardeid ja põhimõtteid;

C. arvestades, et Venemaa parlament võttis 2012. aasta juulis vastu nn välisagentide seaduse, millega nõutakse, et Venemaa valitsusvälised organisatsioonid registreeriksid end Venemaa Föderatsiooni justiitsministeeriumis „välisagendi ülesandeid täitvate organisatsioonidena“, kui nad saavad välisrahastamist ja osalevad tegevuses, mida nimetatakse ebamääraselt „poliitiliseks tegevuseks“; arvestades, et 2014. aasta juunis seda seadust muudeti, et võimaldada justiitsministeeriumil registreerida valitsusväliseid organisatsioone nn välisagentidena omal algatusel; arvestades, et 2017. aasta novembris laiendati seaduse kohaldamisala, et kõiki välismaiseid meediakanaleid, mis saavad otseselt või kaudselt välisrahastamist, saaks nimetada „välisagentideks“;

D. arvestades, et Venemaa parlament kiitis 21. novembril 2019 heaks nn välisagentide seaduse viimased muudatused, millega laiendatakse „välisagentide“ staatust eraisikutele, sealhulgas blogijatele ja sõltumatutele ajakirjanikele, ning president Vladimir Putin allkirjastas need 2. detsembril 2019 seadusena; arvestades, et seadusega kehtestatakse konkreetsed nõuded väljaannete registreerimisele, raamatupidamisele ja märgistamisele ning sätestatakse, et nende mittetäitmine on kuritegu, sealhulgas nähakse ette võimalus määrata suuri haldustrahve või kuni kaheaastane vangistus;

E. arvestades, et selle seaduse kohaselt kuulutataks „välisagentideks“ venelasi ja välismaalasi, kes töötavad „välisagentidena“ märgistatud uudistekanalitega või levitavad nende sisu, mistõttu võidakse ajakirjanikke, nende allikaid või isegi sotsiaalvõrgustikes materjale jagavaid isikuid häbimärgistada ja nimetada neid „välisagentideks“, mis võib viia enesetsensuurini, veendes neid mitte ainult materjalide avaldamisest, vaid ka jagamisest hoiduma;

F. arvestades, et Venemaa nn välisagentide seadusega rikutakse Euroopa inimõiguste konventsiooni, mis on Euroopa Nõukogu rahvusvaheline kokkulepe, millega kaitstakse muu hulgas sõna- ja meediavabadust; arvestades, et Venemaa ei täida seetõttu oma kohustusi Euroopa Nõukogu liikmena; arvestades, et Euroopa Nõukogu inimõiguste volinik peab seda seadust rahvusvaheliste ja Euroopa inimõiguste standarditega vastuolus olevaks; arvestades, et nn välisagentide seadusega rikub Venemaa oma kohustusi OSCE liikmena ja inimõiguste ülddeklaratsioonile allakirjutanud riigina; arvestades, et EL ootab, et Venemaa Föderatsioon kui ÜRO Julgeolekunõukogu alaline liige täidaks täielikult oma rahvusvahelisi kohustusi;

G. arvestades, et mitmed inimõigusi kaitsvad organisatsioonid ja valitsusvälised organisatsioonid, nagu Amnesty International ja Human Rights Watch, leiavad, et muudetud seadusel on kahjulik mõju Venemaa sõltumatu ajakirjanduse jaoks juba niigi piiravas keskkonnas ning sellega kahjustatakse väljendusvabadust veelgi; arvestades, et seadusega on sihikule võetud kvaliteetsed meediakanalid, mis on sõltumatud valitsus- või valitsusmeelsetest struktuuridest, mis teevad koostööd paljude Venemaa korrespondentidega kogu riigis ning on sageli ainsad usaldusväärse teabe allikad ja alternatiiv riiklikule meediale kõrvalistes piirkondades, takistades seadusega nende tööd ja ühtlasi juurdepääsu erapooletule meediakajastusele;

H. arvestades, et viimastel kuudel on Venemaal nn välisagentide seaduse alusel seatud õiguslikke piiranguid ja esitatud sihipäraseid süüdistusi repressiivsemates vormides, mille tulemusena piiratakse meedia ja kodanikuühiskonna juurdepääsu sõltumatule rahastamisele, kahjustatakse nende mainet ja takistatakse nende tegevust, piirates seeläbi põhivabaduste kasutamist ning vähendades Venemaal sõltumatute osaliste ja teisitimõtlejate tegutsemisruumi;

I. arvestades, et nn välisagentide seadus on osa laiemast kampaaniast kogu Venemaal eriarvamuste, opositsiooni ja kodanikuühiskonna lämmatamiseks; arvestades, et Venemaa sõltumatu kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemine võimaldab suurendada valitsuse huve esindavate mittesõltumatute vabaühenduste kohalolu; arvestades, et Venemaa valitsus kasutab valitsuse huve esindavaid vabaühendusi oma poliitika edendamiseks, säilitades samas mulje sõltumatust kodanikuühiskonnast;

Neljapäev, 19. detsember 2019

J. arvestades, et seadus on seni olnud suunatud peamiselt valitsusvälistele organisatsioonidele; arvestades, et selle seaduse kohaselt peetakse „välisagentideks“ kokku umbes 80 valitsusvälist organisatsiooni, sealhulgas peaaegu kõiki Venemaa juhtivaid inimõigustega tegelevaid valitsusväliseid organisatsioone; arvestades, et Euroopa Inimõiguste Kohtus on menetlemisel 49 taotlust Venemaa valitsusvälistelt organisatsioonidelt, kes väidavad, et nn välisagentide seadusega rikutakse mitmeid inimõigusi, sealhulgas väljendus- ja ühinemisvabadust, ning protesteerivad seaduse kvaliteedi ja enda tagakiusamise vastu, juhul kui nad ei ole end „välisagentidena“ registreerinud, samuti ülemäärase riikliku kontrolli vastu;

K. arvestades, et kümned keskkonnaküsimustega tegelevad organisatsioonid on alates 2014. aastast sunniviisiliselt kantud nn välisagentide nimekirja, vaatamata sellele, et Venemaa konstitutsioonikohtu otsusega on keskkonnarühmitused selle seaduse kohaldamisalast selgesõnaliselt välja jäetud; arvestades, et paljud ühendused on pidanud tegevuse lõpetama, et vältida enda liigitamist „välisagendiks“, või seetõttu, et nad ei ole suutnud trahve maksta;

L. arvestades, et viimase kümne aasta jooksul on esile kerkinud murettekitav ülemaailmne suundumus, kus üha rohkem riike võtab vastu ja kasutab seadusi, et piirata õigust väljendusvabadusele (mis hõlmab vabadust saada ja levitada teavet ja ideid ilma ametivõimude sekkumiseta ning olenemata riigipiiridest) ja samuti kogunemis- ja ühinemisvabadust; arvestades, et sellised seadused takistavad ka kodanikuühiskonna organisatsioonide ja üksikisikute tööd;

M. arvestades, et Euroopa Inimõiguste Kohus on mitmes oma otsuses rõhutanud, et valitsusväliste organisatsioonide avaliku järelevalve roll on demokraatliku ühiskonna jaoks hädavajalik ja sama tähtis kui meedia roll;

N. arvestades, et õiguspärase eesmärgiga tagada välisrahastust saavate valitsusväliste organisatsioonide läbipaistvus ei saa õigustada meetmeid, mis piiravad demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi valdkonnas tegutsevate valitsusväliste organisatsioonide tegevust;

1. kutsub Venemaa ametivõime üles tunnistama nn välisagentide seaduse viivitamata kehtetuks ning viima kehtivad õigusaktid kooskõlla Venemaa põhiseaduse ja rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustustega; nõuab tungivalt, et Venemaa Föderatsioon lõpetaks kodanikuühiskonna suhtes tahtlikult vaenuliku õhkkonna kujundamise, ning mõistab hukka nn välisagentide seaduse kasutamise vahendina, mille abil ahistada ja maha suruda rahvusvaheliste rahastajatega koostööd tegevaid või poliitilisi seisukohti väljendavaid kodanikuühiskonna organisatsioone;

2. mõistab hukka hiljuti „välisagentide“ seadusesse tehtud muudatused, mis laiendavad märkimisväärselt seaduse kohaldamisala ja võimaldavad üksikisikuid häbimärgistada „välisagentideks“, rikkudes seeläbi nende inimõigusi, eelkõige nende väljendus- ja ühinemisvabadust, ning nende kui kodanike õigusi, piirates nende pühendumust ja panust Venemaa kodanikuühiskonda ning seades häbimärgistamisega ohtu nende isikliku turvalisuse;

3. mõistab hukka Venemaa ametivõimude jätkuvad jõupingutused piirata internetis ja väljaspool seda toimuvaid arutelusid ning sõltumatut ajakirjandust; tuletab neile meelde, et sõnavabadus on põhiline inimõigus, mis tugevdab kõiki teisi inimõigusi, võimaldades ühiskonnal areneda ja edeneda; kutsub Venemaa Föderatsiooni üles tunnustama elujõulise ja aktiivse kodanikuühiskonna positiivset panust demokraatia ja ühiskonna olukorda;

4. on seisukohal, et selle seaduse ning meedia, inimõigusorganisatsioonide ja kodanikuühiskonna vastu suunatud ülemääraste trahvide ja kokkulepete sihipärane eesmärk on sundida neid suunama oma vahendid trahvide ja õiguskaitsetasude maksmisele ning seega piirata väljendusvabadust; on sügavalt mures inimõigusorganisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate vastu suunatud rünnakute pärast, mis süvendavad veelgi inimõiguste halba olukorda Venemaal; mõistab muu hulgas hukka ajalooliselt olulise liikumise „Inimõiguste eest“ tegevuse lõpetamise;

5. väljendab muret seoses ohuga, et seadust kohaldatakse valikuliselt konkreetsete isikute, eelkõige sõltumatute ajakirjanike ja poliitilise opositsiooni aktivistide suhtes, kuna puuduvad selged kriteeriumid ning seaduse tavakodanike suhtes kohaldamise põhjused ja tagajärjed on õiguslikult ebaselged; kutsub Venemaa ametivõime üles looma selge, sidusa, ühtse ning Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega kooskõlas oleva mittetulunduslike organisatsioonide tegevusraamistiku, eelkõige kasutades selgeid määratlusi, vältides selliseid häbimärgistavaid väljendeid nagu „välisagendid“ või rahastamisallikatega seotud diskrimineerivate õigussätete kasutamist ning hoides ära valitsusväliste organisatsioonide, meedia ja blogijate või valitsusväliste organisatsioonide või meedia heaks tegutsevate üksikisikute kriminaalvastutusele võtmise; väljendab

muret selle pärast, et valitsuse organiseeritud vabaühendused tõrjuvad välja sõltumatud kodanikuühiskonna organisatsioonid; võtab murega teadmiseks Anastassia Ševtšenkoga seotud olukorra Rostovis Doni ääres;

6. on teravalt vastu Venemaa ametivõimude meetoditele kasutada riigi võimu väljendus- ja sõnavabaduse mahasurumiseks ning seeläbi hirmu tekitamiseks ühiskonnas; kutsub Venemaa ametivõime üles toetama meediakanalite, sealhulgas Venemaa riigiettevõtetele kuuluvate kanalite erapooletust ning parandama ajakirjanike turvalisust ja töökeskkonda Venemaal, muu hulgas edendades nende kutseoskusi, kasutades olemasolevaid rahvusvahelisi programme; rõhutab vajadust tagada tõhusad õiguskaitsemenetlused ajakirjanikele, kelle töövabadust on ohustatud, et vältida enesetsensuuri;

7. tunnustab kõiki üksikisikuid ja organisatsioone, kes vaatamata sellele, et nad on repressioonide sihtmärgid, teevad endiselt oma seaduslikku ja rahumeelset inimõigustealast tööd, ning avaldab neile toetust; nõuab tungivalt, et Venemaa ametivõimud lõpetaksid igasuguse kodanikuühiskonna, meedia, inimõigusorganisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate ahistamise, hirmutamise ja nende vastu suunatud rünnakud; mõistab hukka Venemaa ametivõimude suutmatuse kaitsta neid osalejaid kolmandate isikute rünnakute, ahistamise ja hirmutamise eest ning erapooletult uurida selliseid rünnakuid nende vastu;

8. märgib, et Venemaa „välisagentide“ meediaregistris on kümme kannet, mis kõik on kas Raadio Vaba Euroopa või Ameerika Häälega seotud meediakanalid; tuletab meelde, et Venemaa valitsus on kritiseerinud teisi välismeediakanaleid riigis toimunud meeleavalduste kajastamise eest;

9. ootab, et komisjoni asepresident ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja, nõukogu ja komisjon tõstataksid oma kontaktides, kohtumistel ja suhtluses Venemaa esindajatega, sealhulgas kõrgeimal tasandil, mureküsimusi seoses nn välisagentide seadusega, ning palub neil anda Euroopa Parlamendile aru oma suhtlusest Venemaa ametivõimudega;

10. kordab oma üleskutset komisjonile, Euroopa välisteenistusele ja liikmesriikidele jätkata Venemaa Föderatsiooni inimõiguste olukorra tähelepanelikku jälgimist ning kutsub ELi delegatsiooni Venemaal ja liikmesriikide saatkondi üles jätkama kodanikuühiskonna organisatsioonide ja aktivistidega seotud kohtuasjade jälgimist; palub lisaks komisjoni asepresidendil ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal ning Euroopa välisteenistusel tagada, et nende suhtluses Venemaa ametivõimudega võetaks kõne alla poliitilistel põhjustel kohtu alla antud isikute juhtumid ning et Venemaa esindajatel palutaks ametlikult nendele juhtumitele vastata; palub komisjoni asepresidendil ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal ning Euroopa välisteenistusel anda Euroopa Parlamendile aru oma suhtlusest Venemaa ametivõimudega;

11. kutsub komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat kasutama iga võimalust, et toetada kodanikuühiskonda, kes edendab Venemaal demokraatlikke väärtusi, õigusriiki, põhivabadusi ja inimõigusi, ning tugevdama inimestevahelisi kontakte Venemaa kodanikega;

12. palub ELi liikmesriikidel tõstatada nn välisagentide seaduse probleemi Euroopa Nõukogu institutsioonides, eelkõige ministrite komitees ja Euroopa Nõukogu Parlamentaarses Assamblees; palub Veneetsia komisjonil „välisagente“ käsitleva muudetud seaduse läbi vaadata, et esitada õiguslik arvamus ja asjakohased soovitused; kutsub Venemaa ametivõime üles täielikult rakendama kõiki Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjoni soovitusi kooskõlas Venemaa rahvusvaheliste kohustustega; kutsub ELi liikmesriike üles avaldama OSCEs pidevat survet Venemaa ametivõimudele, et nad täidaksid OSCE standardeid inimõiguste, demokraatia, õigusriikluse ja kohtusüsteemi sõltumatuse vallas;

13. ergutab ELi jätkama pidevalt Venemaale üleskutsete esitamist, et Venemaa tunnistaks kehtetuks kõik seadused, mis ei ole rahvusvaheliste standarditega kooskõlas, või muudaks neid; palub komisjoni asepresidendil ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal koostada uus ja kõikehõlmav ELi ja Venemaa strateegia, mille eesmärk on tugevdada rahu ja stabiilsust; kinnitab veel kord, et mis tahes dialoog peaks põhinema kindlatel põhimõtetel, sealhulgas rahvusvahelise õiguse ja Venemaa naabrite territoriaalse terviklikkuse austamisel; rõhutab, et Venemaa-vastaseid sanktsioone saab tühistada ainult siis, kui Venemaa täidab täielikult oma kohustusi;

14. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, nõukogule, komisjonile, liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele, Euroopa Nõukogule, ÜRO inimõiguste ülemvolinikule, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonile ning Venemaa Föderatsiooni presidendile, valitsusele ja parlamendile.